

43

QUÆSTIO MEDICA,

CARDINALITIIS DISPUTATIONIBUS, manè discutienda in Scholis Medicorum, die Jovis tertiâ Martii.

M. FRANCISCO AFFORTY, Doctore Medico, Præside.

An potio è Salviâ, salubris?

I.

MEDICINÆ Principes sapientèr statuerunt, quæ optimè valent corpora, similibus esse conservanda. Similia à dissimilibus maximè dignoscuntur anatome physico-chymicâ, quâ patet corpus humanum, tùm & alimenta, quibus reparatur, ex aquâ, terrâ, sulphure, spiritu, & sale componi. Rident qui existimant hæc vel ignis vel putredinis opus esse, non naturæ. Enimverò multæ salis species sponte se nobis offerunt: ex saporibus plantarum non ineptè colligitur eas nativo sale condiri: earum succi, sive recentes, sive putrescentes, syrupo violaceo affusi subviridem vel purpurascentem colorem plerumquè conciliant, qualem sal acidum, vel alkali ignis ope extracta: Absinthium, Acetosa, Carduus benedictus sal essentiale præbent, Isatis & Helenium absque igne sal volatile. Rosæ & Jasmini flores nullo admoto calore suavissimum exhalant spiritum, qui in liquorem cogitur, si alembici caput glacie operiatur: sulphureos montes ad nubes usque surgere, bituminisque fontes è rupibus fluere notum est: oleum, resinam, & adipem nullo cogente plantæ & animalia fundunt. Quid mirum? si alimenta iis abundent, quibus illa continuò instaurantur. Non immeritò posterior ætas duas celebres fecit salis species, acidum & acre seu alkali, ex quorum connubio salsum oritur, quod Hermaphrodito simile, neutrum est, & utrumque videtur. Salsorum non unus ordo, sed multiplex; vulgatiores species sunt sal marinum mari proprium, ammoniacum aeri; vitriolum, alumen, gemmeum, natrum, nitrumque terræ; acetosum plantis; muriaticum denique & Stygio-regium salsamentariorum & chymicorum officinis. Sal acidum, vel acetoso sapore dignoscitur, vel odore, vel fermentatione cum acribus, vel colore purpurascente, quo tingit tincturam Heliotropii tricocci, syrupum violaceum, aut decoctum radicum Helenii: Sal verò acre præter saporem & odorem proprium, syrupum violaceum viridi colore inficit, lacteo verò aut xerampelino mercurium sublimatum in aquâ solutum, aut ipsum præcipitem agit, vel solutionem salis Saturni perturbat, aut coagulat. Ut igitur constet, an ea, quæ à nobis assumuntur, salubria sint vel insalubria, inquirendum ex quibus ipsa, tùm & corpus nostrum, coalescant partibus.

I I.

CORPUS humanum phlegmate abundat, ſulphure pingueſcit, ſale volatili turget, parùm continet ſalis fixi & terræ, multò minus ſalis acidi. Sanguis humanus ex duobus liquoribus conficitur; rubro, qui ſulphureus eſt, & limpido ſeu aqueo. Ruber in tenuiſſimas guttas oleoſas, ſale volatili & terrâ imprægnatas diviſus, limpido miſcetur, ut oleum probe agitatum, aquæ. Facilè ardet rubra pars exſiccata; limpida difficilè. Ex tribus libris partis rubræ, primùm eliciuntur phlegmatis penè inſipidi libra una, & unciæ decem; deindè phlegmatis graveolentis unciæ ſeptem, & drachmæ tres; tùm ſpiritûs ſubruffi unciæ tres, cum drachmis tribus; mox olei unciæ tres, drachmæ ſeptem, & grana duodecim; ſalis volatilis concreti drachmæ quatuor; demùm è capite mortuo extrahuntur ſalis fixi ſalini drachmæ duæ, & terræ leviſſimæ ac ſpongioſæ drachmæ tres, cum granis quinque. Eadem prodeunt ex parte limpidâ, ſed phlegmatis major, olei verò, & ſalis utriuſque, minor quantitas ineſt. Phlegma autem inſipidum ſublimati, & ſalis Saturni ſolutioni, lacteum; viridem verò ſyrupo violaceo colorem inducit. Spiritus ſanguinis ſublimatum præcipitat, & cum ſpiritu ſalis efferveſcit. Eadem præſtat aqua communis diu agitata cum oleo ſanguinis. Quod reſiduum eſt, priuſquàm oleum erumpat, Heliotropii tincturam purpuream efficit. Ex hoc reſiduo, tùm & ſale fixo, conjiciendi locus paululùm acidi in ſanguine contineri. Sal fixum ſanguinis ſapore ſal marinum æmulatur; utrumque ſolutionem argenti præcipitem dat; ægrè ſolvitur aeri expoſitum, vixque ſublimati ſolutionem ſubluteam reddit. Mirùm profectò tam parùm acidi è ſanguine humano elici, cum veſcatur homo lacte & lacticiniis, vino, fructibus, radicibus, oleribuſque, in quibus acidum latiùs dominatur, quàm acre. An per diaphoreſim & excrementa totum penè amandatur? An ad bilis generationem confert? Sudor, urina, fœces, acido donantur, non verò carnes. Sal fixum fœcum adeò ſalinum eſt, ut ſolutionem ſublimati non alteret. Bilis ex ſe ſolâ efferveſcit. Quid plura? Spiritus fuliginis, & cornu Cervi, recenti ſanguini affuſus, ſubitam affert efferveſcentiam. Hinc ſal acidum, ſed exiguâ quantitate in ſanguine deliteſcere, manifeſtum eſt; cujus fortè ſi copia major fiat, quàm natura poſtulat, vel ſi ejus moleculæ præter naturam craſſiores evadant, pluribus morbis originem præbent.

I I I.

AD tuendam integrè ſanitatem, non ſolùm alimentis, ſed iis indigemus, quæ, medium locum inter alimentum & medicamentum tenentia, corrigant, ſi aſſumpta quid vitii invehere apta ſint. Quæ boni ſucci & facilioris ſint coctionis pauperibus deſunt, divitibus verò faſtidium creant, niſi acuantur embammatis, cupediis, adipe, ſale, pipere, aceto, omphacio, Allio, Cæpe, cæteriſque gulæ irritamentis quæ ventriculo & inteſtinis labem, vix ullâ arte medicabilem, ſenſim inferunt. Perpende alimentorum naturam, & facilè tibi ſuadebis, omnia fermè, vel ratione ſubſtantiæ, vel ratione uſûs emendanda eſſe. Panis cunctis gentibus alimentum commune, ſulphure abundat, quod niſi debitâ fermentatione comminuatur, ſuccos viſcidos generat pariendis viſcerum infarctibus idoneos. Caro vervecina cæteris præſtat, principiis tenuioribus, magiſque inter ſe temperatis gaudet, nec contextûs craſſioris & denſioris eſt, ut bovina; neque mucagine & oleo inficitur, ut vitulina, agnina, hædina, ſuilla. Verùm frequens car-

nium usus, qualis esse solet apud nos, semper aliquid importat mali. Pisces plus phlegmatis habent, quàm animalia terrestria, texturæ sunt ut plurimùm mollioris, acido penè destituuntur, & sulphure pollent, sed nimio butyro, oleo, & aromatis condiuntur. Lac analysi chymicâ sal volatile concretum nequaquam præbet, sed multùm acidi, parumque spiritûs urinosi, & salis fixi salini: vaccinum plus olei, caprillum plus acidi, asininum plus seri continet. Mel ferè totum in acidum solvitur. His ergo cautè utendum. Ingredere hortos & viridaria, in quibus radices esculentæ sese offerunt, quæ acido abundant, nullumque sal volatile concretum, nisi paucæ admodùm largiuntur, quod tamen extrahitur ex oleribus, quæ tota fermè aquea sunt. E leguminibus multùm olei, spiritûsque urinosi prodit, parum salis fixi, & terræ. Poma, Pyra, Persica, Cerasa, Ficus, plurimùm phlegmatis subministrant, multùm acidi, parùm salis acris, olei, & terræ: hinc minùs salubria sunt. Temperatarum regionum vina plurimo phlegmate diluuntur, sulphure, & sale acido tenui gaudent, nulloque penè tartaro inficiuntur; sed quod naturâ benignum est, pessimum fit intemperantiâ. Quæ in calidioribus Europæ tractibus nascuntur, salino-sulphureis, tartareisque partibus, quæ crassiores sunt, morborum Iliadem trahunt. Cervisia & Hydromel acido crassiori donantur. Pomaceum & Pyraceum acido & austero planè scatent. His ergo benè utere, vel, si genio indulgeas, propera ad Salviam, quæ te à pluribus morbis immunem reddat.

I V.

SALVIA latinis, Gallis *Sauge*, ἐλελίσφακος [a] Dioscoridi, cujus verba convenire videntur Salviæ folio subrotundo Caspari [b] Bauhini, si cum Oribasio, Ætio, Serapione, Ruellio, & Salmasio legas, φύλλα δὲ μελέᾳ κυδονίᾳ ἐοικότα. Si verò Crातevæ & Plinii exemplo folia Salviæ foliis Menthæ compares, tunc Dioscoridis ἐλελίσφακος non longè erit à Salviâ nostrâ vulgari. [c] Theophrasto σφάκελος & ἐλελίσφακος inter se distant, quasi alterum urbanum, alterum sylvestre genus dixeris. [d] Plinius more suo historiam Salviæ obscurè contexuit deceptus affinitate vocum φακὸς & σφακὸς, aut σφακέλος, quidquid Dalechampius & Salmasius dicant. Salvia nobis plantæ genus est, floribus monopetalis & labiatis, labio superiori falcato, inferiori tripartito, pistillo in quatuor abeunte semina, quæ foventur ab ovario Cytiniformi, quod è perianthio floris pericarpium evasit. A congeneribus maximè differt Salvia, staminibus ossis hyoidæi imaginem præse ferentibus. Dioscoridi species una fuit, Theophrasto gemina, Plinio anceps, recentioribus suprà duodecim. Quâ utuntur in re medicâ, Casparo Bauhino Salvia minor aurita & non aurita dicitur, Gallis *Sauge franche* quasi Salvia nobilis. Hæc perenni & lignosâ radice fruticat ad duos pedes assurgens, surculis ramosis, caulibusque quadrangulis & canescentibus, ad quorum exortum folia densè nascuntur bina ex adverso posita, duos digitos longa, semidigitum circitèr lata, mucrone acuto, basi quandoque auritâ, brevi pediculo innixa, subaspera, quo planè modo, ut egregiè Dioscorides annotavit, esse solent usu detritæ vestes, retorrida, quasi exsucca, & cinerei quodammodo coloris; odoris autem aromatici, qui cerebrum petit; saporis amari & acrioris, qui salivam elicit. Summos caules verticillatim & spicæ in modum ambiunt flores purpuro-cærulei. Ex libris quinque foliorum Salviæ per sesquimensem maceratorum, prodeunt libræ quatuor aquæ beneolentis, cui innatat pauxillùm olei ætherei; tùm erumpunt spiritûs subruffi unciæ duæ; mox olei, axungiæ crassitiei, unciæ tres, cum drachmis quatuor; deinde

[a] Lib. 3. cap. 32.
[b] Prod. lib. 6. cap. 20.
[c] Lib. 6. hist. plant. cap. 2.
[d] Lib. 22. hist. natur. cap. 25.
Pin. lib. 6. sect. 6.

ſalis volatilis concreti drachma una, cum granis triginta. Demùm è capite mortuo ſalis fixi exquiſitè lixivialis drachmæ quinque, cum granis duodecim; terræ verò unciæ circitèr duæ. Aqua autem Salviæ acido tenui pollet, & Heliotropii tincturam purpuream facit, Spiritus ſolutionem ſublimati coagulat, & effervеſcit cum ſpiritu ſalis, perindè ac oleum. Sal, cùm fixum, tùm volatile, xerampelinum colorem inducit ſolutioni ſublimati.

V.

POTUS deſiderium cunctis animantibus inſevit natura, ut imprimis aqua deſcenderet in eorum corpus, ad ciborum diſſolutionem, humorum fluiditatem, & corporis refrigerium. Hinc ubera ſua tellus ubivis & omnibus offert. Cæteræ potûs ſpecies ſuam arti debent originem, ad delicias, vel ad ſanitatis tutelam inſtitutæ. Aqua votis omnibus abundè reſpondet. Ejus ſatietatem reſpuit natura ut & vini, ſed quod malum ingens eſt, vini aviditas augetur ſuadente nimiùm gratâ vini fallaciâ. Fælices nimiùm Galli, ſua ſi vina benè norint. Moderatè utantur Campanis & Burgundiacis, quibus palatum rectè moratum eſt. Exulent Malvaticum, Chium, Hiſpanum, Canarienſe, Sanlaurentianum, Frontinianum, quæ toxica fiunt cauponum perfidiâ, vel malè ſana bibendi libidine. Si advehantur ad nos, medicamina ſint potiùs, quàm alimenta, & ſumantur ad unciam. Fato ſuo relinquantur, qui Ratafiâ, Perſico, Fœniculato, Roſſoli, Spiritu vini, Aquâ Cetiâ, aliiſque voluptuariis venenis ſanguinem & viſcera torrere amant. Quod bibunt, ignis eſt, gelidis Urſæ accolis conveniens, non æſtuantibus Gallis. Caffe ſorbillent, qui à ſomno & quiete abhorrent, quoſque ſtrenua exercet inertia. Chocolatam avidè hauriant invitâ Venere, & irato Cupidine nati. The propinent, qui pluris faciunt, quæ pluris emunt, quibuſque ſordent facilia naturæ munera. Qui vitam quærunt diuturniorem ac beatiorem, vino utantur ad ſuſtinendas vires, & Salviæ nobilis potu ad alacriorem & vegetiorem ſanitatem. Foliorum Salviæ probè exſiccatorum pugillum injicito in aquæ ferventis libras duas, vas operito per breve tempus, mox liquorem in pocula decantatum (ut plurimùm ſine ſaccharo) ſorbillando propinato quavis horâ, quavis tempeſtate, cujuſvis ſexûs ſis & temperamenti; ad functiones obeundas te expeditiorem reddet, dabiſque progeniem vivaciorem ac valentiorem. Modò enim acido tenui fermentum ventriculi moderatur, ſi paulò acrius ſit; bilem obtundit, ſi inſurgat; ſanguinis & ſpirituum impetum cohibet, ſi nimius ſit; ſiccioris & calidioris temperamenti hominibus conveniens potus: Nunc ſale alkali ventriculum & inteſtina abſtergit ac roborat; bilem attenuat, ſi ad craſſitiem vergat; ſanguinis motum reſtituit, ſi torpere incipiat; ſpiritus recreat, ſi fortè langueſcant, melancholicis & pituitoſis amica potio. Hinc Salvia cerebro, nervis, utero, renibuſque convenit. Meritò parantur è Salviâ pulvis ſternutatorius ad exonerandos capitis ſinus; fumigium ad peſtem; ſuccus, decoctum, vinum, eſſentia, ſpiritus, ſal, oleumque ad ſudores movendos; Aqua demùm, extractum, ſyrupus, conſerva, balneum, ad roborandas partes, fugandoſque ſale ſuo volatili oleoſo, tremores artuum, & ſpaſmodicos affectus, quos calidiorum potuum abuſus procreare ſolet.

Ergo potio è Salviâ, ſalubris.

Proponebat Lutetiæ Pariſiorum JOSEPHUS PITTON TOURNEFORT, Aquiſextienſis in Gallo-Provinciâ, Baccalaureus Medicus. A. R. S. H. 1695.